

บทที่ 5

การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ตลาดโรงเกลือเป็นตลาดที่มีความสำคัญในการเป็นประตูสู่กลุ่มผู้ค้าอินโดจีนหรือตลาดการค้าใหญ่ระหว่างกรุงเทพฯ กับประเทศกัมพูชา เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากประเทศไทยและนานาชาติ นอกจากความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ตลาดโรงเกลือยังสามารถสะท้อนการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนที่มีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติอาทิเช่น เขมร ฉวน จีน ญ้อ กุลาหรือเงี้ยว (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสระแก้ว, 2554) ดังปรากฏในคำขวัญเดิมของอำเภออรัญประเทศที่ว่า สุดแดนสยามบูรพา ย่านการค้าอินโดจีน ชนท้องถิ่นห้าชาติ พระสยามเทวาธิราชศักดิ์สิทธิ์ แหล่งผลิตผ้าทอมือ เลื่องลือแดงแคนตาลูป ปัจจุบันอำเภออรัญประเทศจัดให้มีสวนสุขภาพกาญจนาภิเษก ซึ่งมีลักษณะเป็นสวนสุขภาพเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จึงได้ปรับเปลี่ยนคำขวัญอำเภออรัญประเทศขึ้นใหม่เพื่อความเหมาะสมเป็น สุดเขตสยามบูรพา สยามเทวาธิราช ตลาดโรงเกลือ สวนกาญจนาภิเษก ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ประตูสู่อินโดจีน

จากคำขวัญของอำเภออรัญประเทศ จะเห็นได้ว่ากลุ่มชนที่หลากหลายย่อมมีความแตกต่างทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจและน่าศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ อันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนที่มีความสัมพันธ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของคนภายในตลาดโรงเกลือได้เป็นอย่างดี การศึกษาวิจัยถึงปรากฏการณ์การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ต้องทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สังคมที่มีความซับซ้อน หลากหลายและเชื่อมโยงกันในหลายมิติ การทำความเข้าใจถึงวิธีการที่บุคคลให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อเชื่อมโยงไปถึงคำอธิบายเกี่ยวกับวิถีคิดและการกระทำของบุคคล ย่อมทำให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่คมชัดและรอบด้านในมิติด้านการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ จึงได้เจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยกำหนดลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่าต้องเป็นคนในตลาดโรงเกลือ เป็นผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ ณ ตลาดโรงเกลือมานาน

และสามารถตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในตลาดโรงเกลือได้อย่างชัดเจนจากประสบการณ์ตรงของคนใน เช่น ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลกับตลาดโรงเกลือ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้แทนกลุ่มสตรีและแม่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้อาวุโส รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึกและมีการสนทนากลุ่มย่อย (focus groups) ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ ดังนี้

ความหมายของตลาดโรงเกลือ

คำว่า “ตลาด” (Market) ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ตลาด หมายถึงที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่าง ๆ สถานที่ซึ่งปรกคจัดไว้ให้ผู้ค้าใช้เป็นที่ชุมนุมเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทสัตว์ ผัก ผลไม้ หรืออาหารอันมีสภาพเป็นของสดประกอบหรือปรุงแล้วเสียบง่าย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายสินค้าประเภทอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม และหมายรวมถึงบริเวณซึ่งจัดไว้สำหรับให้ผู้ค้าใช้เป็นที่ชุมนุมเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทดังกล่าวเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวหรือตามวันที่กำหนด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

คำว่า “โรงเกลือ” มีที่มาจากในอดีตพื้นที่ตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งของโกดังเก็บเกลือที่ทางไทยจะจำหน่ายให้กับทางกัมพูชาเพื่อการอุปโภคบริโภค แต่ต่อมาเมื่อสถานการณ์ในกัมพูชาเริ่มไม่สงบประมาณปี 2518 ทำให้การค้าเกลือระหว่างไทยกับกัมพูชาลดลง ประกอบกับฝ่ายกองกำลังบูรพาขณะนั้นเกรงว่าโรงเก็บเกลือจะกลายเป็นที่เก็บยุทธปัจจัยที่จะส่งให้กลุ่มเขมรแดงอันจะทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ โรงเก็บเกลือแห่งนี้จึงถูกยกเลิกไปโดยปริยายและในปี 2534 เมื่อมีมติให้เปิดจุดผ่อนปรนคลองลึก – ปอยเปตขึ้น ครั้งนั้นทางจังหวัดจึงมอบหมายให้ทางอำเภออรัญประเทศเข้าไปทำการปรับปรุงพื้นที่เริ่มต้นการสร้างตลาดการค้า ซึ่งเป็นที่รู้จักกันนาม “ตลาดโรงเกลือ”

ดังนั้น จึงสรุปความหมายของตลาดโรงเกลือ โดยตีความตามเอกสารหลักฐานอ้างอิงคือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ว่า ตลาดโรงเกลือ หมายถึงที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่างๆ เป็นประจำหรือครั้งคราวหรือตามวันที่กำหนด โดยชื่อเรียกโรงเกลือมาจากในอดีตพื้นที่ตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งของโกดังเก็บเกลือ

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในตลาดโรงเกลือ ได้มีผู้ให้ความหมายของตลาดโรงเกลือ ไว้ที่น่าสนใจ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักดังต่อไปนี้

ตลาดโรงเกลือ หมายถึง “สต็อกเกลือเป็น โคตั้งเก็บเกลือเก่า เพื่อที่จะรองรับความต้องการของชาวกัมพูชาและชาวบ้านที่เรียกกันติดปากว่าตลาดโรงเกลือ บริเวณนั้นเป็นที่เก็บเกลือพอมีสงครามขึ้นมา โคตั้งก็เลยถูกภัยสงครามเลยกลายเป็นทุ่งนาและที่รกร้างแต่ชาวบ้านก็ยังเรียกกันติดปากอยู่ว่าตลาดโรงเกลือจุดที่ตั้งของตลาดโรงเกลือในปัจจุบัน” (ฉลอง อารทรากร, 2552, 23 พฤษภาคม)

ตลาดโรงเกลือ หมายถึง “ตลาดขายเกลือที่จะรองรับความต้องการของชาวกัมพูชาและชาวบ้านที่เรียกกันติดปากว่าตลาดโรงเกลือ บริเวณนั้นเป็นที่เก็บเกลือพอมีสงครามขึ้นมา โคตั้งก็เลยถูกภัยสงครามเลยกลายเป็นทุ่งนาและที่รกร้างแต่ชาวบ้านก็ยังเรียกกันติดปากอยู่ว่าตลาดโรงเกลือและเป็นจุดที่ตั้งของตลาดโรงเกลือ” (ทองคำ ประทังคำ, 2552, 23 พฤษภาคม)

ตลาดโรงเกลือ หมายถึง “ตลาดการค้าขายพวกฝ่ายของเขมรกับฝ่ายไทยตรงนั้นก็จะมีการค้าขายกันและก็เมื่อก่อนนี่คือพูดง่ายๆว่าเขมรนั้นมีทะเลสาบมีปลาชุกชุมมากเขมรต้องการเกลือ เขาต้องการเกลือเพื่อนำไปหมักปลาเป็นการถนอมอาหาร ทำปลาเค็มอะไรพวกนั้น ประเทศไทยก็มีเกลือก็เลยมีการค้าขายกันที่บริเวณชายแดน โดยเราเองก็ต้องเอาเกลือมาเก็บเป็นสต็อกที่ตลาดโรงเกลือนี้แหละครับ และเรียกชื่อตรงบริเวณที่เป็นที่ตั้งของตลาดว่า “ตลาดโรงเกลือ” เมื่อความต้องการเกลือลดน้อยลงต่อมาก็มีการซื้อขายอย่างอื่นขึ้นมาอีกและ ทางด้านเขมรเองก็ยังมี การสู้รบกันอยู่การค้าขายก็เลยหยุดชะงักลง” (เสรี อินจันทร์, 2552, 23 พฤษภาคม)

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของตลาดโรงเกลือจากการให้ความหมายและตีความของผู้ให้ข้อมูลหลักในตลาดโรงเกลือ ได้ว่า ตลาดโรงเกลือ หมายถึงตลาดการค้าขายเกลือของกัมพูชากับไทยเพราะว่ากัมพูชานั้นมีทะเลสาบมีปลาชุกชุมมากเขมรต้องการเกลือ เขาต้องการเกลือเพื่อนำไปหมักปลาเป็นการถนอมอาหารและชาวบ้านที่เรียกกันติดปากว่าตลาดโรงเกลือ เมื่อความต้องการเกลือลดน้อยลงต่อมาก็มีการซื้อขายสินค้าอย่างอื่นๆ อีก

การเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือ

จากการศึกษาความหมายของ “การเกิดขึ้น” ตามความหมายที่ระบุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแบบออนไลน์ พ.ศ. 2542 ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า เป็นขึ้น มีขึ้น กำเนิด มีขึ้น เป็นขึ้น โดยกะทันหัน เช่น เกิด ตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ส่วนการศึกษาจากหลักฐานเอกสารที่มีการบันทึกไว้ และจากการบอกเล่าของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตลาดโรงเกลือ พบว่า ตลาดโรงเกลือกำเนิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2534 โดยสถานที่ตั้งได้แก่บ้านคลองลึก ตำบลท่าข้าม โดยได้สถานที่จากการบริจาค (เสรี อินทร์อินทร์, 2552, 23 พฤษภาคม)

นอกจากนี้พบว่า จากการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือไว้สอดคล้องกันดังนี้

เสรี อินทร์อินทร์ (อายุ 53 ปี) ข้าราชการตำรวจในพื้นที่ตลาดโรงเกลือ ย้อนประวัติความเป็นมาของตลาดโรงเกลือไว้ว่า “....การค้าในตลาดโรงเกลือเดิมทีเดียว เป็นการลักลอบซื้อขายสินค้าหนีภาษีตามแนวชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศคือระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา โดยมีการก่อตั้งตลาดโรงเกลือหลังจากที่เวียคนามประกาศถอนกำลังออกจากประเทศกัมพูชา สถานการณ์การสู้รบตามแนวชายแดนลดลง ราษฎรตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาได้มีการไปมาหาสู่ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ขยายบริเวณจุดผ่อนปรนดังกล่าว รวมทั้งกำหนดสินค้าและการเข้าออกของประชาชนไทย-กัมพูชาเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยกองกำลังบูรพา (ทหาร) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การค้าเป็นไปในลักษณะที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการลักลอบซื้อขายสินค้าหนีภาษี เช่น อาวุธสงคราม รถยนต์ ยาเสพติด เป็นต้น”

ในขณะที่เดียวกัน เสรี อินทร์ ยังให้สัมภาษณ์ถึงการเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือไว้อีกว่า “..... การค้าขายในตลาดโรงเกลือเป็นไปในลักษณะที่มีทั้งสินค้าถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย การค้าดังกล่าวกระทำเป็นจุดย่อย ๆ ตามแนวชายแดนเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่อำเภอตาพระยา อำเภออรัญประเทศ ไปกระทั่งอำเภอคลองหาด เนื่องจากเส้นแบ่งเขตแดน ไม่มีสิ่งกีดขวางทางธรรมชาติ เป็นผืนดินติดต่อกัน บางแห่งเป็นเพียงลำคลองขนาดเล็ก ๆ ไม่เป็นอุปสรรคในการลักลอบติดต่อค้าขาย ส่งผลต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาก ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายที่จะเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า จังหวัดปราจีนบุรี (เดิม) และกองกำลังบูรปามีความสอดคล้องกัน ที่จะปิดจุดลักลอบค้าขายต่างๆ ที่มีอยู่ตามแนวชายแดน และพิจารณาจัดหาบริเวณที่เหมาะสมเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อความมั่นคงของชาติ การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันอาชญากรรมต่าง ๆ ให้น้อยลง รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้มีการประชุมเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2533 เรื่องการพิจารณาจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดน ณ ศูนย์การปฏิบัติการกองทัพบก โดยกองกำลังบูรพา ได้เสนอที่ประชุม หากมีการเปิดจุดผ่อนปรนชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตรับผิดชอบของกองกำลังบูรพาขอให้พิจารณาเปิดที่บริเวณบ้านหนองเสม็ด อำเภอตาพระยา โดยมีเหตุผลว่า พื้นที่ฝั่งตรงข้ามอยู่ในการยึดครองของกำลังรักษาดินแดนที่ฝ่ายเราสามารถควบคุมได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความปลอดภัยแก่ราษฎรไทย ที่ทำการค้ากับชาวกัมพูชามากกว่าในพื้นที่อื่น”

ในเวลาเดียวกัน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว, 2553) ก็ได้ระบุถึงการเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือไว้ว่า “ในระหว่างที่จังหวัดปราจีนบุรี พิจารณาข้อมูลว่าจะเปิดจุดผ่อนปรน ณ จุดใดอยู่นั้นกองกำลังบูรพาได้ผ่อนผันให้ราษฎรตามแนวชายแดนบางจุด ซึ่งเคยได้รับผลกระทบจาก

การสู้รบได้มีการค้าขายในลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวกำพูชาได้โดยให้มีที่ชาวบ้าน โนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา บ้านโคกสะแบง อำเภอรัฐประเทศ และบ้านเขาดิน อำเภอลองหาด ต่อมาสภาพการค้าในจุดผ่อนปรน โดยเฉพาะที่บ้านโคกสะแบง มีการขยายตัวมากขึ้น มีประชาชนทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างถิ่นข้ามไปซื้อสินค้าในฝั่งกำพูชา เป็นจำนวนมากประมาณวันละ 4,000-5,000 คน ทำให้เกิดความสับสนไม่เรียบร้อยยากแก่การควบคุมและรักษาความปลอดภัย กองกำลังบูรพาและจังหวัดปราจีนบุรี จึงจัดให้มีการประชุมพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนการค้าตามแนวชายแดนเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2533 ณ กองกำลังบูรพา โดยมีมติที่ประชุมให้การค้าขายบริเวณบ้านโคกสะแบง ผ่อนผันให้จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2533 และเปิดจุดผ่อนปรนที่ถูกต้องที่บริเวณบ้านหนองเสม็ดในวันที่ 16 มกราคม 2534 นอกจากนี้การเปิดจุดค้าขายในอนาคตจังหวัดปราจีนบุรีได้ทำรายงานเสนอไปยังกระทรวงมหาดไทย และสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เพื่อขอความเห็นชอบเปิดจุดผ่อนปรนที่บริเวณบ้านคลองลึก อำเภอรัฐประเทศอีกจุดหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่ฝั่งตรงกันข้ามเป็นพื้นที่ในการยึดครองของกำพูชาเฮงสัมริน ซึ่งขัดต่อหลักเกณฑ์ในการเปิดจุดผ่อนปรนตามที่ สมช. เคยกำหนดไว้”

“ต่อมาจังหวัดปราจีนบุรี ได้มีหนังสือถึงกองกำลังบูรพาแจ้งว่า การเปิดจุดผ่อนปรนที่บริเวณบ้านหนองเสม็ด อำเภอตาพระยา นั้นไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณมากและไม่มียกงบประมาณ นอกจากนี้ยังแจ้งว่า สมช. ได้พิจารณาแล้วการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าบริเวณบ้านคลองลึก อำเภอรัฐประเทศ สามารถดำเนินการได้โดยแจ้งจังหวัดปราจีนบุรีประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายทหารในพื้นที่เพื่อตรวจสอบสถานการณ์และความปลอดภัยในพื้นที่ จึงขอทราบความเห็นจากกองกำลังบูรพา ในกรณีที่จะขอเปิดจุดผ่อนปรนบริเวณบ้านคลองลึก อำเภอรัฐประเทศ หรือบริเวณอื่น ๆ เช่น บ้านโนนหมากมุ่น บ้านหนองจาน อำเภอรัฐประเทศ เป็นต้น”

“กองกำลังบูรพา ร่วมกับจังหวัดปราจีนบุรี ได้ประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนการค้าตามแนวชายแดนไทย-กำพูชา เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2534 ณ กองกำลังบูรพา โดยมีพลตรีเชษฐา ฐานะจาโร รองกองทัพภาคที่ 1 เป็นประธานมีมติเห็นชอบเปิดจุดผ่อนปรนที่บ้านคลองลึกอำเภอรัฐประเทศ และเปิดเป็นจุดผ่อนผันที่บ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา และบ้านเขาน้อย อำเภอรัฐประเทศทั้งนี้ ที่บ้านคลองลึกให้รอคำตอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย หลังจากได้ประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายไทยและกำพูชานำโดยผู้บังคับบัญชากองกำลังบูรพาและผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2534 ได้ข้อสรุปว่าทางฝ่ายกำพูชาเฮงสัมรินเห็นชอบจะเปิดตลาดการค้าใหม่ที่สถานีรถไฟปอยเปตห่างจากพรมแดนไทยประมาณ 500 เมตร แต่การกำหนดที่ยังไม่แน่นอนซึ่งจะแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบภายหลังและได้

ร่วมกันประชุมอีกครั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2534 ที่ฝั่งปอยเปต ประเทศกัมพูชา ได้ข้อสรุปว่า ทางฝ่ายกัมพูชาเสงสัมรินตกลงใจให้มีการค้าขายกับไทยโดยใช้พื้นที่บริเวณสถานีรถไฟปอยเปต ห่างจากพรมแดนไทยประมาณ 300 เมตร และได้กำหนดวันที่เปิดการค้าอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 มิถุนายน 2534”

“ต่อมาองค์การกำลังบูรพา ร่วมกับจังหวัดปราจีนบุรีได้ร่วมประชุม ณ องค์ประชุมองค์การกำลังบูรพาเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2534 โดยมีพลตรีธิตพิงษ์ เจนนุวัตร ผู้บัญชาการองค์การกำลังบูรพาเป็นประธานเห็นชอบตามมติที่ประชุมทั้งสองฝ่ายกำหนดจุดการค้าชายแดนทั้งไทยและกัมพูชาโดยประเทศไทยจะก่อสร้างตลาดโรงเกลือเก่าทิศเหนือทางรถไฟ หมู่ 7 ตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ ติดกับบ้านคลองลึกในเขตเทศบาลอรัญประเทศ โดยพิจารณาเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้พื้นที่บริเวณนี้จัดสร้างตลาดแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า เนื่องจากอยู่ใกล้กับจุดผ่อนปรนบ้านคลองลึก-ปอยเปต และอยู่ไม่ห่างจากสถานีราชการ เช่น สภ.ต. คลองลึก ด้านศุลกากร และด่านตรวจคนเข้าเมือง มีเส้นทางคมนาคมสะดวกต่อการควบคุม รักษาความสงบเรียบร้อยและสะดวกต่อการท่องเที่ยวของประชาชน สำหรับประเทศกัมพูชาจะเปิดตลาดการค้าใหม่ที่สถานีรถไฟปอยเปต ห่างจากพรมแดนไทยประมาณ 300 เมตร”

หากพิจารณาข้อมูลการเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือจากเอกสารหลักฐานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว, 2553) พบว่า

การก่อตั้งในยุคเริ่มแรกนั้นการค้าเป็นไปในแนวทางการค้าในระดับท้องถิ่น และตั้งชื่อตามสถานที่ที่ก่อตั้งคือตลาดชายแดนบ้านคลองลึกหรือตลาดโรงเกลือ โดยคำว่าโรงเกลือเป็นคำเรียกสถานที่ดังกล่าวตั้งแต่เดิมเพราะอดีตตรงบริเวณนี้เป็นสถานที่ใช้เก็บเกลือ เพื่อนำไปขายให้กับชาวกัมพูชาเพื่อนำไปทำปลาเค็ม ต่อมาความจำเป็นที่ต้องใช้เกลือลดลงประกอบกับเกิดการสู้รบภายในประเทศกัมพูชา มีเส้นทางคมนาคมสะดวกต่อการควบคุม รักษาความสงบเรียบร้อยและสะดวกต่อการท่องเที่ยวของประชาชน สำหรับประเทศกัมพูชาจะเปิดตลาดการค้าใหม่ที่สถานีรถไฟปอยเปต ห่างจากพรมแดนไทยประมาณ 300 เมตร นอกจากนี้ยังได้กำหนดระเบียบการค้าบริเวณจุดผ่อนปรนดังกล่าว รวมทั้งกำหนดสินค้าและเข้าออกของประชาชนชาวไทยกัมพูชา

สำหรับการก่อสร้างตลาดค้าของชายแดนของประเทศไทย ได้มีการปรับพื้นที่ตลาดโรงเกลือ ซึ่งขณะนั้นเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า โดยนายดิษฐบุษ ศิริพานิช นายอำเภออรัญประเทศ ขณะนั้นได้ขอเครื่องจักรกลจากหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ที่ 12 (นพค 12) โดยได้ขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณการก่อสร้างถนนในตำบลป่าไร่ของส่วนอำเภออรัญประเทศ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี มาเป็นการจัดซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องจักรกลของ นพค. 12 วงเงิน 300,000 บาท และของงบประมาณเพิ่มเติมจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อวางท่อ

ระบายน้ำในตลาดโรงเกลือและซ่อมสะพานข้ามคลองลึก จำนวน 160,000 บาท และในห้วงก่อนจะถึงการเปิดการค้าอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 15 มิถุนายน 2534 ประมาณต้นเดือนมิถุนายน 2534

อำเภออรัญประเทศได้ปรับปรุงพื้นที่ตลาดโรงเกลือเสร็จเรียบร้อย และได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการทำการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาประกอบการค้าจากผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นราษฎรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภออรัญประเทศ โดยให้สิทธิแก่ผู้มาประกอบการค้าตามแนวชายแดนคนเดิมก่อน หากมีเหลือจึงจะให้คนนอกพื้นที่ ทั้งนี้ให้ผู้ประกอบการค้าสร้างอาคารตามแบบที่อำเภอกำหนด และให้ยกเป็นกรรมสิทธิ์ทางราชการ ผู้ก่อสร้างต้องเสียค่าเช่าเป็นรายเดือนให้กับทางราชการอีกด้วย สำหรับการเปิดการค้าขายในวันแรก (15 มิถุนายน 2534) อาคารร้านค้าในตลาดโรงเกลือยังก่อสร้างไม่เรียบร้อย อำเภอจึงจัดหาเงินทำให้ผู้ประกอบการค้าขายไปพลางก่อน จนกว่าการก่อสร้างอาคารจะแล้วเสร็จ สำหรับอาคารร้านค้าที่ทางอำเภอกำหนดให้เป็นโครงสร้างไม้หลังคามุงสังกะสี พื้นที่คอนกรีตขนาด 4x4 เมตร ไม่มีฝ้ากั้นราคาก่อสร้างประมาณ 5,000 – 6,000 บาท การเข้ามาค้าขายเข้ามาค้าขายได้ตั้งแต่เวลาประมาณ 08.00 – 16.00 น. มิให้พักค้างคืนโดยมีกองกำลังจากทางราชการเข้ามาดูแลและรักษาความปลอดภัยให้ ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีได้ประกาศจุดผ่อนปรนบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2534

สำหรับวัตถุประสงค์ในการก่อสร้างตลาดโรงเกลือ จากการศึกษาเอกสารหลักฐานของ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว, 2553) พบว่า จัดตั้งขึ้นเพื่อ

1. เพื่อปิดจุดลักลอบค้าขายตามแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา ที่มีอยู่เดิมทั้งหมดมารวมไว้ที่ตลาดโรงเกลือ ตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (เดิม) เพื่อความสะดวกในการควบคุมการค้าตามแนวชายแดน ป้องกันการลักลอบค้าขายสินค้าผิดกฎหมายและยุทธปัจจัย

2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบตามแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา ให้มีที่ประกอบการค้าขาย โดยจังหวัดปราจีนบุรีจะส่งเสริมสนับสนุนและจัดตั้งตลาดเพื่อใช้เป็นสถานที่ติดต่อค้าขายระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ

3. เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นประตูสู่อินโดจีนในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าอินโดจีนและการท่องเที่ยว

4. ประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีอากรตามกฎหมาย

ขณะเดียวกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 – 2536 ชาวกัมพูชาต้องประสบกับทุพภิกขภัย ประเทศไทยจึงได้เข้าไปช่วยเหลือแก้ปัญหาดังกล่าว ตลาดโรงเกลือจัดเป็นตลาดที่ขายเครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องใช้ที่จำเป็นแก่การครองชีพมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 และได้ใช้คำว่าตลาดโรงเกลือ แต่ปัจจุบันตลาดดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นเป็นชายแดนที่มีขนาดใหญ่โตมาก มีสินค้าราคาถูกนานาชนิดทั้งของไทย เขมร เวียดนาม จีน มาวางขายให้กับประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวชายแดน ในแต่ละวันจะมี

ประชาชนเข้ามาจับจ่ายซื้อของราคาถูกลงเฉลี่ยวันละประมาณ 10,000 คน ซึ่งถือว่าเป็นตลาดชายแดนที่ทำรายได้เข้าประเทศที่ใหญ่ที่สุด (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 2554)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว (2554) ได้กล่าวถึงตลาดโรงเกลือในยุคแรกว่าร้านค้าในตลาดมีลักษณะเป็นเพิงไม้มุงสังกะสีแบ่งเป็นแถวสินค้าส่วนใหญ่ที่วางขายเป็นสินค้าที่มาจากฝั่งเขมรเช่น เครื่องทองเหลือง เครื่องกระเบื้อง ถ้วยชาม ผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าจากกรีตเซีย เครื่องจักสาน ปลาแอง เป็นต้น บริเวณที่ไม่ไกลจากตลาดโรงเกลือไปถนนลูกรังอีกประมาณ 500 เมตร จะถึงด่านคลองลึก ที่เป็นจุดผ่านแดนไปยังตลาดปอยเปตของกัมพูชา นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถผ่านแดนเข้าไปจับจ่ายซื้อของได้ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศต้องแสดงบัตรประชาชน และพาสปอร์ต โดยขอวีซ่าจากสถานทูตราชอาณาจักรกัมพูชาในประเทศไทย เพื่อที่จะเข้าไปท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ และเฉพาะคนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอรัฐประเทศ อำเภอลองหาด และอำเภอตาพระยา สามารถขอบัตรผ่านแดนชนิดไปเช้าเย็นกลับได้

สำหรับเรื่องเอกสารในการเดินทางผ่านแดนจากอรัญประเทศไปกัมพูชา จากการศึกษาเอกสารหลักฐานของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว(สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้วแบบออนไลน์, 2554) พบว่า ใช้ได้ทั้งหนังสือเดินทาง (Passport) และหนังสือผ่านแดน (Border Pass) ดังรายละเอียดดังนี้

1. หนังสือเดินทาง (Passport)

สำหรับชาวไทย ชาวกัมพูชา และประชาชนในโลกลที่สาม สามารถเดินทางเข้าออกประเทศเดินทางต่อไปยังประเทศที่สามได้ แต่ต้องตรวจลงตรา (Visa) จากสถานทูตหรือสถานกงสุลของประเทศนั้นๆ เสียก่อน

2. การขอวีซ่าเข้าประเทศกัมพูชาแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

- 2.1 ข้าราชการ (Official Visa) ต้องมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานราชการพร้อมรูปถ่ายขนาด 1 x 1.5 นิ้ว จำนวน 1 รูป และหนังสือเดินทาง ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม พำนักอยู่ในประเทศกัมพูชาได้ 30 วัน

- 2.2 นักท่องเที่ยว (Tourist Visa) เสียค่าธรรมเนียม 20 ดอลลาร์สหรัฐต่อคน พร้อมรูปถ่ายขนาด 1 x 1.5 นิ้ว จำนวน 1 รูป และหนังสือเดินทาง พำนักอยู่ในประเทศกัมพูชาได้ 30 วัน ต่ออายุวีซ่าได้ 1 ครั้ง และจะอยู่ต่อไปได้อีก 30 วัน

- 2.3 นักธุรกิจ (Business Visa) เสียค่าธรรมเนียม 25 ดอลลาร์สหรัฐต่อคน พร้อมรูปถ่ายขนาด 1 x 1.5 นิ้ว จำนวน 1 รูป และหนังสือเดินทาง พำนักอยู่ในประเทศกัมพูชาได้ 30 วัน ต่ออายุวีซ่าได้ 1 ครั้ง และจะอยู่ต่อไปได้ครั้งละ 1 ปี

3. หนังสือผ่านแดน (Border Pass)

หนังสือผ่านแดนจะออกให้สำหรับชาวไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ติดชายแดนของจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ อำเภออรัญประเทศ อำเภอคลองหาด อำเภอตาพระยา และกิ่งอำเภอโคกสูง ซึ่งขอใบอนุญาตผ่านแดนได้ ณ ที่ว่าการอำเภออรัญประเทศ อำเภอคลองหาด และอำเภอตาพระยา พำนักอยู่ในประเทศกัมพูชาได้ 7 วันเอกสารในการเดินทางผ่านแดนอำนวยความสะดวก ได้แก่

3.1 พลอยสยามทัวร์ เลขที่ 15 ถนนสุวรรณศร หน้าสถานีรถไฟ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โทร. 0-3722-3477 และ 0-1455-9970

3.2 บริษัทอรัญ-ศรีโสภณ ทราเวล ถนนสุวรรณศร ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โทร. 0-3723-2384 และ 0-1105-6419

นอกจากนี้การคมนาคมจากตลาดคลองลึกไปถึงตลาดปอยเปต จะมีรถรับจ้างขนถ่ายสินค้าและผู้โดยสารซึ่งส่วนใหญ่เป็นรถเข็น เจ้าหน้าที่ของกัมพูชาไม่อนุญาตให้นำกล้องถ่ายรูปหรือกล้องถ่ายภาพยนตร์เข้าไป รวมทั้งห้ามนำสินค้าบางประเภทจากกัมพูชา ได้แก่ ตาชั่ง สัตว์ป่า ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า หอม กระเทียม เป็นต้น ทำเลที่ตั้งของตลาดโรงเกลือตั้งอยู่ห่างจากอำเภออรัญประเทศไปทางทิศตะวันออกประมาณ 6 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 33 ชายแดนไทย – กัมพูชา ตลาดโรงเกลือเป็นตลาดทางการค้าสำหรับทางพรมแดนแถบนี้ ร้านค้าในตลาดสร้างเป็นโรงเรือนแบ่งเป็นห้อง ๆ สินค้าส่วนใหญ่มาจากฝั่งกัมพูชาเช่น เครื่องทองเหลือง เครื่องเคลือบ ถ้วยชาม เครื่องจักสาน ปลาแห้ง เครื่องใช้ไฟฟ้าจากรัสเซีย จากตลาดคลองลึกไปอีกประมาณ 500 เมตร จะถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ เป็นด่านสากล ซึ่งเป็นจุดผ่านแดนสู่ตลาดปอยเปต ประเทศกัมพูชา ซึ่งก่อนจะข้ามแดนสู่ตลาดปอยเปตจะพบกับประตูชัยอรัญประเทศ ตั้งอยู่ระหว่างพรมแดนไทย – กัมพูชา ที่บ้านคลองลึก ตำบลท่าข้าม สร้างในปี พ.ศ. 2482 เป็นป้อม 2 ป้อมอยู่คนละฟากถนน ตัวป้อมมีลักษณะรูปหกเหลี่ยมด้านเท่า สูงประมาณ 15 เมตร ฐานป้อมทำเป็นห้องรักษาการณ์ แต่ชำรุดทรุดโทรมจากภัยสงคราม จึงมีการบูรณะซ่อมแซมเมื่อปี พ.ศ. 2502 โดยยังคงรักษารูปลักษณะเดิมไว้เฉพาะป้อมทางซ้ายมือ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ทหารกล้าที่เสียชีวิตและบาดเจ็บจากการสู้รบบริเวณชายแดนด้านนี้ สำหรับทางด้านขวามือได้ก่อสร้างเป็นเสมาขนาดใหญ่หันออกไปทางประเทศกัมพูชา ทำด้วยหินอ่อนสลักรูปครุฑไว้ด้านบนใต้ครุฑจารึกคำว่า “ประเทศไทย” (ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสระแก้ว, ม.ป.ป., หน้า 8) เมื่อเดินทางเข้าสู่ตลาดปอยเปตแล้วจะมีบริการรถตู้ รถบัส ไปยังเมืองเสียมราฐ อันเป็นที่ตั้งของปราสาทนครวัด นครธม

ในส่วนของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 2554) ได้กล่าวถึงจำนวนร้านค้าปลอดภาษีในตลาดโรงเกลือไว้ว่า เดิมมีจำนวนกว่า 700 ร้าน และเพิ่มขึ้นเป็น 1,380 ร้าน โดยแบ่งเป็นล็อก ๆ ขายสินค้าต่าง ๆ ที่มาจากฝั่งกัมพูชาและกรุงเทพฯ และ

ในปี พ.ศ. 2541 ได้เกิดตลาดมิตรภาพชายแดนไทย – กัมพูชาติดกับตลาดโรงเกลือเดิม เป็นอาคารพาณิชย์ถาวรรองรับการขยายตัวทางการค้าที่มีแนวโน้มที่สูงขึ้นในอนาคตมีลักษณะคล้ายตลาดทางภาคใต้ของไทย

นอกจากนี้ในบริเวณด่านอรัญประเทศ – ปอยเปต ยังเป็นช่องทางส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทย ได้แก่อุปกรณ์ก่อสร้างเช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก แผ่นอิฐซีเมนต์ กระเบื้องปูพื้น / ผนัง ฯลฯ โดยบรรทุกใส่รถบรรทุกสิบล้อ / รถพ่วง โดยขนส่งจากแหล่งผลิตหลักในภาคกลางและภาคตะวันออกของไทยที่มีปริมาณสูงชัน อันเนื่องจากการขยายตัวของเมือง การสร้างสาธารณูปโภคในปอยเปต และรวมไปถึงเวียดนามด้วย สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการของตลาดโรงเกลือคือเป็นสถานที่เชื่อมโยงไปบ่อนคาลิโนในปอยเปต ซึ่งเป็นบ่อนคาลิโนในระดับสากลประมาณ 7 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการร่วมทุนระหว่างนักลงทุนกัมพูชา นักลงทุนไทย และอินโดนีเซีย เป็นต้น โดยบ่อนคาลิโนที่ปอยเปตเป็นบ่อนการพนันที่มีการพนันมากที่สุด มีกระแสหมุนเวียนในแต่ละวันประมาณ 100 ล้านบาท เป็นอีกหนึ่งสาเหตุให้ตลาดโรงเกลือขยายตัวและมีวัตถุประสงค์เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม

สรุป การเกิดขึ้นของตลาดโรงเกลือเมื่อประมาณจากหลักฐานเอกสารและการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับตลาดโรงเกลือดังที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปประวัติความเป็นมาของตลาดโรงเกลือได้ว่า จุดกำเนิดของตลาดโรงเกลือเกิดขึ้นตามหน้าที่ของทหาร ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มคิด ก่อตั้ง ได้แก่ กองกำลังบูรพาซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2534 โดยความร่วมมือของทั้งสองประเทศได้แก่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา โดยใช้ชื่อเรียกตามชื่อสถานที่ตั้งคือตลาดชายแดนบ้านคลองลึก เนื่องจากตลาดแห่งนี้ตั้งอยู่ที่บ้านคลองลึก ตำบลท่าขาม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ตลาดแห่งนี้ยังเป็นที่รู้จักกันในชื่อตลาดโรงเกลือ ซึ่งที่มาของชื่อตลาดโรงเกลือเกิดจากในอดีตตลาดแห่งนี้ใช้เป็นที่เก็บเกลือเพื่อขายให้ชาวกัมพูชาไปทำปลาเค็ม เกลือ ซึ่งเป็นสินค้าที่นิยมนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่ต้น ทำให้เกิดการตีความชื่อตลาดตามชื่อของสินค้าที่ค้าขายกันในตลาดในช่วงแรกๆ คือ เกลือ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของตลาดโรงเกลือมาตั้งแต่เริ่มแรก ดังนั้นเกลือจึงเป็นที่มาของชื่อตลาด ต่อมาเมื่อสภาพสังคม การค้า มีการเปลี่ยนแปลงไป เกลือจึงไม่ใช่สินค้าหลัก แต่เปลี่ยนเป็นการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าและบริการทุกชนิดเช่น เสื้อผ้า เครื่องทองเหลือง รวมทั้งยังเป็นแหล่งแรงงานกัมพูชาจำนวนมาก

การดำรงอยู่ของตลาดโรงเกลือ

การดำรงอยู่ ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแบบออนไลน์ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า ก. ทรงไว้, ชูไว้, ทำให้คงอยู่, เช่น ดำรงวงศ์ตระกูล. ว. ตรง, เทียง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จากการสัมภาษณ์ระดับลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัย เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของตลาดโรงเกลือ พบว่า

“ปัจจุบันการค้าชายแดนไม่แตกต่างจากสิบปีที่แล้ว วิธีการในการค้ายังคงรูปแบบเดิมที่ พ่อค้าคนไทยติดต่อซื้อขายสินค้ากับพ่อค้ากัมพูชาเอง ในลักษณะลูกค้าใครลูกค้ายัน หมายถึงผู้ซื้อ (พ่อค้ากัมพูชา) รู้จักคุ้นเคยกับผู้ชาย (พ่อค้าคนไทย) เคยติดต่อค้าขายกันมาก็จะเป็นผู้เลือกว่าจะซื้อ สินค้าจากใคร และพ่อค้าคนไทยก็ต่างคนต่างค้ากับผู้ค้ากัมพูชา แม้ว่าปัจจุบันฝ่ายไทยจะมีสมาคมผู้ส่งออก มีหอการค้าประจำจังหวัด เช่น ชมรมผู้ประกอบการค้าชายแดนรัฐประเทศ แต่ผู้ค้าชายแดนยังไม่มีการรวมตัวให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน หอการค้าจังหวัดก็ไม่สามารถรวมเป็นกลุ่มผู้ค้าส่งออกและนำเข้า ที่เป็นกลุ่มพลังแข็งขันการเจรจาตกลงเรื่องการค้าและเรื่องกำหนดราคาสินค้ากับ ผู้ค้า เพื่อมาแบ่งระดับให้เสมอภาคจะได้ไม่มีการตัดราคากัน ถ้าหากสินค้าไม่คงที่จะทำให้ผู้ขาย (พ่อค้าคนไทย) เสียเปรียบผู้ซื้อ (พ่อค้ากัมพูชา) และมีปัญหาในการปล่อยสินค้า” (วิระทัศน์ นวลแดง, 2552, 23 พฤษภาคม)

“การค้าชายแดนทั้งการค้ารายย่อยและการค้าในปริมาณมากกว่าระหว่างพ่อค้าคนไทย กับกัมพูชายังคงใช้ความไว้เนื้อเชื่อใจในการติดต่อซื้อขาย นั้นหมายความว่าอาศัยความรู้จักคุ้นเคย หรือความสัมพันธ์ส่วนตัวในการติดต่อซื้อขายกัน จุดเริ่มแรกในการติดต่อซื้อขาย พ่อค้ากัมพูชาเข้ามาติดต่อซื้อสินค้าจากพ่อค้าคนไทยโดยนำเงินสดเข้ามาซื้อประมาณ 1 - 2 ครั้งก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจแล้วการซื้อสินค้างวดต่อไปจึงขอใช้สินค้าเพื่อพ่อค้าคนไทยก็จะส่งสินค้าไปให้พ่อค้าชาวกัมพูชา สมมุติว่าเป็นงวดที่ 3 พ่อค้าชาวกัมพูชาจะนำสินค้าไปจำหน่ายให้หมดเสียก่อน เมื่อเขาจำหน่ายสินค้าหมดแล้วจึงนำเงินมาชำระสินค้างวดที่ 3 และพร้อมกันนั้นก็สั่งสินค้างวดที่ 4 ต่อไปโดยใช้สินค้าอีก และจะใช้วิธีนี้หมุนเวียนกันไป ด้วยเหตุผลที่ว่าพ่อค้าชาวกัมพูชาไม่มีเงินสดชำระค่าสินค้าจึงขอใช้สินค้า ซึ่งลักษณะการค้างชำระหนี้สะสมเป็นดินพอกหางหมูไม่มี ถ้าหากเกิดการสะสมหนี้จำนวนมากแล้วไม่จ่ายจึงเป็นการหนี้กัน” (สุภา น้อยมณี, 2552, 23 พฤษภาคม)

เรื่องราวเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของตลาดโรงเกลือ สุภา น้อยมณี (อายุ 53ปี) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้กล่าวไว้อีกว่า “วิธีการค้าชายแดนแบบให้สินค้าเพื่อพ่อค้าคนไทยเสี่ยงอยู่มากต่อการสูญเสียเงินและทรัพย์สินแต่ปัจจุบันความเสี่ยงในการปล่อยสินค้านั้นน้อยลง เพราะพ่อค้า

คนไทยสามารถเดินทางเข้าไปในจังหวัดบันเตียเมียนเจย พระตะบอง เสียมเรียม ตลอดจนถึงกรุงเทพมหานครได้เพื่อไปดูหลักฐานการประกอบการค้า คุณาชีพของพ่อค้ากัมพูชาโดยตรง ว่าเขามีธุรกิจจริง มีสถานที่ติดต่อได้ที่บ้าน มีร้านค้าอยู่ที่ไหนเป็นหลักแหล่งจริง สามารถตรวจสอบได้ ฉะนั้นความผิดพลาดหรือหนีหนี้จะลดความเสี่ยง แต่ยังคงมีการสูญเสียอยู่บ้างซึ่งต่างจากยุคแรก ๆ ที่เปิดทำการค้าขายแดนความเสี่ยงมีอยู่มาก เพราะพ่อค้าคนไทยไม่สามารถรู้ได้ว่าพ่อค้าคนกัมพูชาที่มาติดต่อซื้อขายมีกิจการธุรกิจจริงหรือไม่ เนื่องจากมาติดต่อกันตามลำพังแต่ตัว เอาเงินสดมาซื้อสินค้า 1 - 2 ครั้งแล้วครั้งต่อ ๆ ไปจึงขอเป็นสินเชื่อ ไม่มีหลักฐานหรือหลักประกัน เมื่อไม่มีเงินชำระค่าสินค้าก็หนีหนีพ่อค้าคนไทยจึงไม่สามารถตามทวงหนี้ได้เพราะไม่ทราบที่อยู่แน่ชัด และสัญญาซื้อขายก็ไม่มีจึงไม่สามารถฟ้องร้องกันได้”

“การติดต่อซื้อขายชายแดนในปัจจุบันสะดวกสบายกว่าเดิมมาก สามารถใช้โทรศัพท์ติดต่อสั่งซื้อสินค้าระหว่างกัน เช่น พ่อค้ากัมพูชาสามารถสอบถามพ่อค้าคนไทยได้ว่าซื้ออะไร เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอะไร โดยดูหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อในใบบัญชีราคาสินค้า (Invoice) เมื่อได้ชื่อและหมายเลขโทรศัพท์แล้วพ่อค้าคนกัมพูชาจะติดต่อมายังพ่อค้าคนไทยเพื่อนัดพบกันที่ชายแดนในการเจรจาตกลงซื้อขายสินค้า เมื่อเจรจาเสร็จเรียบร้อยพ่อค้าคนไทยจึงจัดส่งสินค้าเข้าไปในกัมพูชา โดยดำเนินการผ่านระเบียบขั้นตอนพิธีการศุลกากร ซึ่งวิธีนี้เป็นการค้าในปริมาณมากและมูลค่าสูง แต่ยังคงเป็นการให้สินเชื่ออยู่ การซื้อขายสินค้าในการค้าชายแดนระหว่างพ่อค้าคนไทยกับพ่อค้ากัมพูชาในปัจจุบันยังคงรูปแบบการค้าแบบให้สินเชื่อร้อยละ 90 ส่วนการซื้อขายด้วยเงินสดจะต้องเป็นตัวสินค้าที่ไม่ค่อยมีในท้องตลาดหรือซื้อหากันยาก ถ้าหากฝ่ายพ่อค้าคนไทยไปติดต่อขายสินค้าให้พ่อค้ากัมพูชา โดยส่วนใหญ่ครั้งแรกจะให้สินเชื่อทันทีโดยตกลงว่าให้อัตราสินเชื่อเท่าไร เป็นระยะเวลากี่เดือน”

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของตลาดโรงเกลือ พบว่า “เพื่อไม่ให้เกิดหนี้สูญ จากการที่พ่อค้าคนไทยต้องประสบปัญหาถูกพ่อค้ากัมพูชาโกงเงินไม่ชำระค่าสินค้าที่ซื้อไปจนต้องเสียหายทรัพย์สินหรือรายได้ไปมาก ดังนั้น ทางภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและสำนักงานการค้าต่างประเทศ จึงเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยเหลือและเสนอแนะแนวทางป้องกันปัญหา วิธีการคือ ในการติดต่อซื้อขายสินค้าชายแดนระหว่างพ่อค้าไทยกับพ่อค้ากัมพูชา ต้องทำสัญญาซื้อขาย เพื่อว่าเกิดเหตุพ่อค้ากัมพูชาไม่ชำระเงินคืนค่าสินค้า พ่อค้าคนไทยสามารถฟ้องร้องได้ โดยการฟ้องร้องให้ส่งเอกสารไปยังพาณิชย์จังหวัดของกัมพูชาในพื้นที่ที่พ่อค้ากัมพูชาตั้งแหล่งอยู่ พาณิชย์จังหวัดนำเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดของกัมพูชาในพื้นที่ที่พ่อค้ากัมพูชาตั้งแหล่งอยู่ ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งสำเนาไปเรียนเสนอต่อรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชา รัฐมนตรีสั่งการให้เจ้าหน้าที่ติดตาม และอาจจะตามทวงเงิน

คืนกันได้ ต่อจากนี้ไปไม่ให้ซื้อขายกันด้วยวาจาโดยไม่มีสัญญา เพราะถ้าหากพ่อค้าคนไทยเก็บเงินไม่ได้ก็ไม่มีหลักฐานอะไรไปฟ้องร้องพ่อค้ากัมพูชาได้” (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 2554)

น่าสนใจว่า ปัจจุบันทั้งสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจังหวัดสระแก้วอธิบายและชี้แนะให้พ่อค้าคนไทยเห็นประโยชน์ของสัญญาซื้อขาย และกำชับอยู่เสมอว่าให้พ่อค้าคนไทยทำสัญญาซื้อขายกับพ่อค้ากัมพูชา เวลาพ่อค้าคนไทยมาติดต่อราชการเพื่อให้อภัยปัญหา ทางราชการจะขอคุณสัญญาซื้อขายก่อน เมื่อมีสัญญาซื้อขายทางราชการก็ดำเนินการช่วยเหลือให้ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่สามารถช่วยเหลือได้ จากการที่พ่อค้าคนไทยไม่เคยทำสัญญาซื้อขายจึงถามกับหน่วยราชการว่าใบสัญญาซื้อขายเป็นอย่างไรซึ่งหน่วยงานทั้งสองอธิบายว่าใบอะไรก็ได้ที่มีการลงนามเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งจะมีผลบังคับทางกฎหมายได้ ให้ถือว่าเป็นสัญญาซื้อขายได้ทั้งสิ้น อาทิ ใบกำกับสินค้า ซึ่งในการส่งสินค้าให้กับพ่อค้ากัมพูชา พ่อค้าคนไทยก็ต้องเขียนลงในใบกำกับสินค้าว่า ส่งสินค้าให้ใคร สินค้าประเภทใดบ้าง เป็นเงินจำนวนเท่าไร ใบกำกับสินค้านี้ต้องให้พ่อค้ากัมพูชาลงนาม เมื่อมีการลงนามทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ให้เรียกว่าเป็นสัญญาซื้อขาย ภาษาที่ใช้ในใบสัญญาใช้ได้ทั้งภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ต้องอธิบายให้พ่อค้ากัมพูชาค่อย ๆ เข้าใจเรื่องสัญญาซื้อขาย เพราะต่อไปกัมพูชาต้องการการสนับสนุนจากไทยและชาติสมาชิกอาเซียนอื่นๆ จะช่วยให้กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ได้ส่งผลให้พ่อค้ากัมพูชาเริ่มเข้าใจในเรื่องสัญญาซื้อขาย เพราะพ่อค้าจะต้องลงนามประทับตรา ขณะนี้กล่าวได้ว่าการทำธุรกิจการค้าชายแดนดีขึ้นในระดับหนึ่ง โดยพ่อค้าไทยเริ่มใช้สัญญาซื้อขายกับพ่อค้ากัมพูชามากขึ้น

อีกประการหนึ่งคือ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจังหวัดสระแก้วได้ชี้แจงพ่อค้าคนไทยที่ยังประกอบการค้าชายแดนด้วยวิธีการลักลอบส่งสินค้าออกไปยังกัมพูชาตามตะเข็บแนวชายแดนหรือตามเส้นทาง ให้หันมาประกอบการค้าชายแดนโดยถูกต้องตามกฎหมายผ่านพิธีการศุลกากร เพื่อประโยชน์ของตัวพ่อค้าเองที่จะได้เก็บภาษีมูลค่าเพิ่มคืน ส่วนการส่งเสริมให้ภาคเอกชนทำการค้าชายแดนในระบบถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบพิธีการศุลกากร ภาครัฐเองควรปรับปรุงการทำงานให้สะดวกรวดเร็วกว่าที่เป็นมา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพ่อค้าผู้ประกอบการให้ได้รับภาษีมูลค่าเพิ่มคืนอย่างรวดเร็วขึ้น เพราะถ้าคืนภาษีมูลค่าเพิ่มช้า นั้นหมายถึงพ่อค้าจะขาดทุนหมุนเวียน พ่อค้าบางรายรอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นเงินจำนวน 2-3 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนของเขา ความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทำให้พ่อค้าเบื่อหน่ายไม่อยากรอเงินภาษีคืน จึงพากันไปค้านอกระบบ

ดังนั้น ถ้าหากจะโน้มน้าวให้ภาคเอกชนทำการค้าในระบบภาครัฐเองก็ต้องปรับปรุงระบบราชการด้วย ให้ดำเนินงานสอดคล้องประสานกัน ที่ผ่านมามีงานของภาครัฐมีปัญหา

การคืนภาษีล่าช้าไม่ว่าจะเป็น ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีนำเข้า ซึ่งภาษีเหล่านี้พ่อค้าและผู้ประกอบการสามารถขอคืนภาษีได้บางส่วนหรือขอคืนได้ทั้งหมด ซึ่งการขอคืนเงินภาษีอาจจะอยู่ในรูปของการคืนภาษีตามมาตรา 19 ทวิ เงินชดเชย ภาษีหมุนน้ำเงิน เป็นต้น ในการขอคืนภาษีเหล่านี้จะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน และมีการจัดระดับผู้ประกอบการที่ได้รับการคืนภาษีเร็วเพียงไม่กี่ราย ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่และขนาดกลางที่ได้รับคืนภาษีเร็ว ขณะที่ผู้ประกอบการขนาดเล็กมักได้รับคืนภาษีช้ามาก จึงทำให้ผู้ประกอบการขาดสภาพคล่องของเงินทุนหมุนเวียน ผู้ส่งออกร้อยละ 85 ให้ความเห็นว่าปัญหาความล่าช้าในการคืนภาษีเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ภาครัฐสมควรเร่งดำเนินการแก้ไข นอกจากนี้ในสิทธิในเสียงของพ่อค้าและผู้ประกอบการชายแดนที่ขอยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา คือตัวแทนหอการค้าจังหวัดสระแก้ว ที่เสนอแนะให้ภาครัฐคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับทราบและแก้ไขปัญหาการดำเนินการคืนเงินภาษีมูลค่าเพิ่มให้เร็วขึ้น

สรุป การดำรงอยู่ของตลาดโรงเกลือดำรงอยู่ภายใต้ความทันสมัย โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การผลิต และวิถีชีวิตของบุคคล ที่พัฒนาขึ้นจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมทันสมัย ตลาดโรงเกลือจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นประตูการค้าแหล่งใหญ่ ระหว่างกรุงเทพฯ กับประเทศกัมพูชาที่มุ่งสู่กรุงพนมเปญ รวมถึงประเทศเวียดนาม ซึ่งจุดแข็งของการค้าชายแดน อันเป็นที่มาของมูลค่าการส่งออก คือ เป็นจุดพักสินค้าตลาดค้าส่ง ค้าปลีกสินค้าทุกชนิดสู่ประเทศอินโดจีน ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้เปรียบดุลการค้าโดยตลอด เกิดการขยายผลจากการซื้อขายสินค้าในระยะแรกคือเกลือ ไปเป็นการซื้อขายสินค้าในครัวเรือน และพัฒนาเป็นการซื้อขายสินค้าที่นำไปขายในชุมชน มีการพึ่งพาตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน จากการค้านอกระบบที่ค่อยๆ พัฒนามาเป็นการค้าในระบบ ในขณะที่เดียวกันภาครัฐพยายามส่งเสริมให้มีการค้าในระบบมากขึ้น แต่ปัญหาการค้านอกระบบก็ยังคงดำรงอยู่ เนื่องจากภาครัฐมีปัญหาคืนภาษีล่าช้าไม่ว่าจะเป็นภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีนำเข้า ดังนั้นจึงควรพัฒนาระบบภาษีของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ

คำว่า “เปลี่ยนแปลง” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทำให้ลักษณะต่างไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ผลจากการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ในช่วงที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและ

ทางลบในหลายด้าน คือ 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม คือ มีการพัฒนาตนเองเพื่อปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ๆ มีการยกระดับตนเองเองให้ทัดเทียมกับนักท่องเที่ยว 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ คือ มีการค้าระหว่างประเทศ ก่อเกิดกระแสการเงินหมุนเวียน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันค่าครองชีพของชุมชนก็สูงขึ้นด้วย 3) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความอึดตัว โดยพบว่า จากการศึกษาเอกสารหลักฐาน และจากคำให้สัมภาษณ์ระดับลึกของผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัย พบความเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

จากการศึกษาความหมายของ “สังคม” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, 2544) ให้ความหมายไว้ว่าหลายประการ คือ 1) สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคมชนบท 2) สังคม หมายถึง วงการ หรือสมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชาวบ้าน 3) สังคม หมายถึง การพบปะสังสรรค์หรือชุมนุมชน เช่น วงสังคม งานสังคม

หากพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของตลาดโรงเกลือ จากการศึกษาเอกสารหลักฐานและจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัย พบข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของตลาดโรงเกลือดังต่อไปนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือยังคงมีบางส่วนดำรงอยู่ แต่ก็มีหลายส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ได้แก่ การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด การผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม การบูรณาการทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ก่อเกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้กลุ่มคนในสังคมสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มดังนี้

(1) กลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) เป็นกลุ่มคนที่มีขนาดเล็ก การติดต่อกันทางสังคมใกล้ชิดสนิทสนม ผู้บัญญัติ primary group คือ Charles H. Cooley นักสังคมศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้กำหนดลักษณะของกลุ่มปฐมภูมิคือ มีขนาดเล็ก ไม่เกิน 20 – 30 คน แต่บางครั้งหมู่บ้านชานาซึ่งมีขนาดประมาณ 200 – 300 คน ก็จัดเป็นกลุ่มปฐมภูมิได้เพราะเขามีความสนิทสนมอยู่ด้วยกันมาตลอดชีวิต มีการติดต่อใกล้ชิดและเป็นไปโดยตรง (face to face) มีความสัมพันธ์สนิทสนม คู่กันเคย เป็นส่วนตัว (Personal) มีการติดต่อกันเป็นระยะยาว กระทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการตัดสินใจกลุ่มใช้ความรู้สึกของอารมณ์มากกว่าเหตุผล

(2) กลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ การติดต่อทางสังคมห่างเกิน ระยะสั้น การติดต่อสัมพันธ์เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดหรือตามหน้าที่ ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขาดความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นส่วนตัว การติดต่อมุ่งให้ได้ประโยชน์มากกว่าความรู้สึกส่วนตัว ความคิดเห็นของกลุ่มที่มุ่งเหตุผล และเน้นประสิทธิภาพซึ่งพบได้ตามรูปแบบคือรูปแบบของกลุ่มสมาคมหรือองค์การ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนชั้น

(3) กลุ่มอ้างอิง (Reference group) เป็นกลุ่มที่เป็นแบบอย่างของพฤติกรรม ซึ่งปัจจุบันมีความหมายกว้างขวางมาก กลุ่มอ้างอิงอาจจะเป็นอะไรหรือใครก็ได้ ที่เป็นแบบอย่างหรือแนวทางที่คนใช้ยึดในการตัดสินใจ สังคมทุกสังคมย่อมมีความเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้สังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม การบริหารการจัดการ สภาพการค้า การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกันทางวัฒนธรรม โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม ทัศนคติและคุณค่า พื้นฐานทางวัฒนธรรมด้วยปัจจัยดังกล่าวในแต่ละสังคม ย่อมประกอบด้วยหน่วยย่อยหรือกลไก ที่ทำหน้าที่เป็น โครงสร้างสังคมนั้น เช่น โครงสร้างทางสังคม โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นระบบย่อยอื่นมีความสำคัญต่อระบบสังคมใหญ่หรือสังคมทั้งหมด ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนต้องเกิดการปรับตัว เพื่อให้เกิดความอยู่รอด สมดุลในทุก ๆ ด้านได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้น จะพบว่าชุมชนตลาดโรงเกลือมีคนอยู่หลายเชื้อชาติ ทั้งไทยอีสาน ส่วยเขมร พร้อมทั้งทำเลที่ตั้งของจังหวัดสระแก้วซึ่งมีพื้นที่ที่มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ กอปรกับมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา จึงทำให้ชุมชนตลาดโรงเกลือมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ไม่เหมือนใคร และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของสังคมชุมชนตลาดโรงเกลือ พบว่า มีชุมชน ระดับคือ ระดับปฐมภูมิ และระดับทุติยภูมิ

(1) ระดับปฐมภูมิ (primary group) เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกสามารถพบกันได้ซึ่งๆ หน้า (face to face) สมาชิกสนิทสนมกัน มีการร่วมมือกันทำงานโดยมิได้หวังผลประโยชน์ ชุมชนที่อยู่ห่างไกลมักจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม และเจ้าอาวาสในชุมชนมักเป็นบุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน เป็นกลุ่มที่สร้างเสริมขวัญกำลังใจกัน สมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์กันในทุกๆ ด้านเช่น พ่อแม่จะสัมพันธ์กับลูกทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านอารมณ์ และความรู้สึก มีการติดต่อกันเป็นไปแบบลึกซึ้ง โดยใช้ความรู้สึก บางครั้งไม่ได้ติดต่อโดยใช้คำพูด รูปแบบของการติดต่อบางครั้งมีอิทธิพลต่อความรู้สึก และความเชื่อของผู้ที่เป็นสมาชิก สร้างความพึงพอใจแก่บุคคล ทำให้เกิดการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ ความมั่นคง และมีสุขภาพจิต ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนในตลาดโรงเกลือในระยะแรกจึงเป็นความสัมพันธ์ระดับปฐมภูมิ

อย่างไรก็ดี ในระยะต่อมามีการเปลี่ยนแปลงตลาดโรงเกลือเป็นศูนย์กลางการ
ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และวันนักขัต
ฤกษ์ โดยสังเกตจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาซื้อขายสินค้าที่ตลาดโรงเกลือใน จากการสัมภาษณ์
หลายครอบครัวที่มาท่องเที่ยวในตลาดโรงเกลือ พบว่า

“ถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้พาสมาชิกในครอบครัว ญาติใกล้ชิด บางที่อาจ
รวมถึงเพื่อนบ้านมาเที่ยวเพื่อเป็นการพักผ่อน และเป็นรางวัลให้กับชีวิตซึ่งจะไม่มีโอกาสบ่อยครั้ง
มากนักในรอบปีเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ และเวลาของสมาชิกในครอบครัวไม่ตรงกัน โดย
เด็กๆ จะตื่นตื่นมากับสถานที่ใหม่เป็นประสบการณ์ใหม่ที่เขายังไม่เคยเจอ ส่วนวัยรุ่นยังเป็นไป
รูปแบบการตอบสนองทางอารมณ์ที่ไล่หาสินค้าที่ตนเองชอบเป็นพิเศษ เช่น กางเกงยีนส์ยี่ห้อต่างๆ
รองเท้า กางเกงทหาร ซึ่งล้วนแต่เป็นสินค้ามือสอง”

สวาท พันธุ์มาก พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ในอำเภอรัฐประเศ ให้
สัมภาษณ์ว่า “ผู้ใหญ่ประสงค์ต้องการจะพาสมาชิกในครอบครัวมาพักผ่อน ดังทรงสนะของ
ผู้ประกอบการที่กล่าวว่าปีหนึ่ง ๆ จะต้องพาสมาชิกในครอบครัวมาเที่ยว บางทีก็พาญาติสนิทหรือเพื่อน
บ้านมาด้วย ในการมาเที่ยวตลาดโรงเกลือแต่ละครั้งจะต้องเตรียมเงินมาเป็นจำนวนมากพอสมควร
เพราะตลาดโรงเกลือเป็นสถานที่ที่มีสินค้าวางขายมากมาย ดังนั้นการมาเที่ยวตลาดโรงเกลือจึงเป็น
โอกาสในการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว” (สวาท พันธุ์มาก, 2552, 23 พฤษภาคม)

ทองคำ ประทับคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “ครอบครัวและลูกเคยเป็นลูกจ้างขาย
สินค้าให้กับเจ้าของร้านคนไทย โดยการแนะนำของญาติที่เคยทำงานตรงนี้มาก่อน ตนเองและลูก
จะเป็นคนทำหน้าที่เปิดหน้าร้าน จัดสินค้า ขายสินค้าในร้าน โดยจะมีนายจ้างดูแลอยู่ห่างๆ ส่วนลูก
จะคอยช่วยขายสินค้าในเวลาที่ลูกค้าเข้าร้านพร้อมกันเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันสามีจะเข้ามาช่วย
ทำงานตรงนี้ด้วย และสามีจะนำสินค้าจากร้านกลับไปจำหน่ายให้กับชาวกำพูชาที่บ้านองรัฐ อำ
เภอพนมดงรัก จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งที่บ้านเกิดของครอบครัวทองคำเอง ในการนำสินค้าไปขายที่
บ้านบุรีรัมย์นี่เป็นการให้สินเชื่อนายจ้าง คือนายจ้างจะให้สามีของทองคำนำสินค้าไป
จำหน่ายก่อนและกำหนดวันชำระเงิน” (ทองคำ ประทับคำ, 2552, 23 พฤษภาคม)

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์ของผู้วิจัยพบว่า
ความสัมพันธ์ระดับปฐมภูมิในด้านความร่วมมือระหว่างสมาชิกที่พ่อแม่ลูกต้องมาช่วยกันขายสินค้า
และความพยายามเพิ่มรายได้โดยการนำสินค้าไปขายนั้น นอกจากจะพบในครอบครัวของทองคำ
แล้ว ยังพบความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิลวม ๆ ของนายจ้างกับลูกจ้างที่อาศัยความสนิทสนมคุ้นเคย
กันมาก นายจ้างจึงปล่อยสินค้าแบบสินเชื่อนำไปขายให้ลูกจ้าง ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์
อันดีซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระดับปฐมภูมิ

เมื่อประมวลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ดังที่กล่าวมาสามารถกล่าวได้ว่า ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมชั้นปฐมภูมิที่เกิดในชุมชนตลาดโรงเกลือ เป็นไปตามลักษณะพื้นฐานของครอบครัวที่มีความใกล้ชิดคือ มักจะมาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มใหญ่อันประกอบด้วยพ่อแม่ ลูก ญาติและเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน ซึ่งเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการมูลฐานด้านความสุขทางใจของทุกคนในครอบครัว นอกจากนั้นยังพบความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกหรือการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของครอบครัว ทั้งนี้เพื่อช่วยกันหารายได้จุนเจือครอบครัว เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีในลักษณะกินดีมีสุข ทุกคนจึงเป็นแรงงานของครอบครัว วิถีชีวิตเช่นนี้สอดคล้องกับการอธิบายถึงลักษณะหน้าที่นิยมของแรดคลิฟฟ์ – บราวน์ (Radcliffe – Brown) และบรอนิสลอส มาลินอสกี (Bronislaw Mallinowski) ที่ว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐานซึ่งจะต้องได้รับตอบสนองจากสังคม คือ ความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การพักผ่อน การเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ และการตอบสนองร่วมกันของสมาชิก หมายถึง การทำงานร่วมกันของสมาชิกในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ การทำงานร่วมกันของสมาชิกสังคมก่อเกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันต่าง ๆ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551)

(2) **ระดับทุติยภูมิ (Secondary group)** จากการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนในตลาดโรงเกลือในระยะต่อมา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความร่วมมือในรูปแบบของชมรมคือ ชมรมชาวโรงเกลือ โดยการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2536 จากการบอกเล่าที่มาของการจัดตั้งชมรมตลาดโรงเกลือของวิรัชศักดิ์ นวลแก้ว (วิรัชศักดิ์ นวลแก้ว, 2552, 23 พฤษภาคม) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า

“เดิมทีตลาดโรงเกลือเป็นลักษณะเพิงไม้แบ่งเป็นล๊อคขนาด 4 x 4 เมตร ชุดแรกประกอบด้วย 400 ห้องคือ ก, ข, ค, ง, จ ต่อมาได้มีการสร้างตลาดมิตรภาพชายแดนกัมพูชา ดำเนินการโดยตระกูลเทียนทองมีสัญลักษณ์ของล๊อคเป็น A, B, C, D และเกิดไฟไหม้ล๊อค A, B ทำให้เกิดการก่อตั้งชมรมชาวโรงเกลือ โดยแกนนำเป็นบุคคลที่ทำการค้าในตลาดโรงเกลือ ซึ่งปัจจุบันนายสมศักดิ์ นามวงศ์ เป็นประธานชมรม การดำเนินการทุกอย่างเริ่มเข้าสู่ระบบของราชการเต็มตัวหลังจากปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา โดยการดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไร่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้วจะเก็บค่าเช่านอกเหนือจากการเช่าห้องซึ่งจะเป็นเงินที่นำไปจ้างยามเพื่อรักษาความปลอดภัยเดือนละ 200 – 300 บาท องค์การบริหารส่วนตำบลป่าไร่จะเก็บค่าเก็บขยะ” (วิรัชศักดิ์ นวลแก้ว, 2552, 23 พฤษภาคม)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์สุภา น้อยมณี นายขกองค์การบริหารตำบลป่าไร่ พบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนในชุมชนตลาดโรงเกลือ ดังนี้

“ชมรมชาวโรงเกลือจะมีการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งทุกคนจะร่วมมือร่วมใจในการเลี้ยงพระ และแจกทานแก่ชาวเขมร ถือเป็นงานแจกก่อนวันเด็ก ชาวชมรมจะถือปฏิบัติทุกปี” (สุภา น้อยมณี, 2552, 23 พฤษภาคม)

ในเวลาเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและการเมืองในระดับประเทศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนในตลาดโรงเกลือค่อนข้างมากคือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือประเทศกัมพูชา นับเนื่องจากการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นสนาามการค้าของอดีตนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อ พ.ศ. 2531 มีความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาในการปรับสถานะจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนเป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อส่งเสริมการค้าและขยายตัวไปสู่การท่องเที่ยว มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชา เมื่อ พ.ศ. 2534 จนถึงปัจจุบัน จึงได้มีข้อตกลงต่างๆ ร่วมกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับภาคเอกชนในการติดต่อทำธุรกิจระหว่างกัน ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือระหว่างไทย – กัมพูชา (JC) ลงนามเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2537 ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ลงนามเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2538 ความตกลงว่าด้วยการค้าความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และวิชาการ ระหว่างไทย – กัมพูชา ลงนามเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2539 บันทึกความเข้าใจเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย – กัมพูชา (MOU เพื่อจัดตั้ง JTC) ลงนามเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2543

สรุป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในตลาดโรงเกลือทั้งในระดับปฐมภูมิคือ ความต้องการมูลฐาน (basic needs) ด้านความสุขทางใจ (psychological needs) ซึ่งเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญในความต้องการความรัก ความอบอุ่น และความมั่นคงหรือเสถียรภาพทางใจแก่สมาชิก และในระดับทุติยภูมิคือความร่วมมือของหน่วยงานในรูปแบบของชมรมได้แก่ชมรมชาวโรงเกลือ รวมถึงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน คือประเทศกัมพูชานับเนื่องจากการประกาศใช้นโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นตลาดการค้าของอดีตนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ACMECS) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในตลาดโรงเกลือมีขึ้นในทุกระดับการศึกษาตลาดโรงเกลือด้านสังคม จึงทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือได้ชัดเจนมากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

ฉลอง อาทรากร อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน (2552) เล่าว่า “ในยุคเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เขมรแดงได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศกัมพูชา ชายแดนไทย – กัมพูชา ได้ปิดตัวลงมีการสู้รบในประเทศกัมพูชา เกิดผลกระทบกับราษฎรที่อาศัยตามแนวชายแดนไทยตลอด

ชายแดน ไม่สามารถเข้าไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชาได้วางทุ่นระเบิดไว้เพื่อเป็นแนวป้องกันและขัดขวางมิให้ฝ่ายตรงข้ามเคลื่อนกำลังผ่านได้สะดวก เป็นการป้องกันภัยในส่วนหน้า และทางกองกำลังบูรพา ได้ห้ามมิให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนเข้าไปในพื้นที่ใกล้กับชายแดนเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่อันตราย แต่ก็มีราษฎรบางกลุ่มไม่เชื่อฟัง แอบลักลอบเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อไปเก็บผลผลิตในส่วนของตนเอง และราษฎรบางส่วนได้มีการลักลอบค้าขาย เครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค กับทหารกัมพูชา ผลที่เกิดขึ้นทำให้ราษฎรพิการ จากการเหยียบทุ่นระเบิด ซึ่งจะพบเห็นทุกหมู่บ้านตามแนวชายแดน ในขณะเดียวกันเริ่มมีการค้าขายชายแดนเกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงมาจนปัจจุบัน”

น่าสังเกตว่า ฉลอง อาทราทร (2552) ได้กล่าวไว้อีกว่า “ในอดีตช่วงที่สมเด็จพระสังฆราชเป็นผู้นำประเทศได้ปิดประเทศกัมพูชา ประชาชนของทั้งสองประเทศได้มีการแอบซื้อขายสินค้าซึ่งกันและกัน โดยมีแนวคลองทั้งสองฝั่งเป็นจุดที่นัดซื้อขายสินค้า คือตลาดป่าไผ่ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของสะพานข้ามแดน ซึ่งฝ่ายไทยจะนำสินค้าพวกรถจักรยาน อุปกรณ์และอะไหล่จักรยาน ผ้า สินค้าอุปโภคบริโภค ฝ่ายกัมพูชาจะนำสินค้าพวกหมาก ปลากรอบ ปลาเค็ม อินทผลัม องุ่นแห้ง ลูกพลับ สินค้าจากฝรั่งเศส คือ น้ำหอมและเหล้า ส่วนสถานที่ซื้อขายปลาสด จะอยู่ด้านทิศเหนือของสะพานข้ามแดน โดยฝั่งไทยมีโกดังสำหรับเก็บเกลือเพื่อส่งขายกัมพูชา บริเวณดังกล่าวจะมีการซื้อขายปลาสด ที่นำมาจากทะเลสาบของประเทศกัมพูชา และจะซื้อเกลือจากไทยเพื่อนำไปทำปลาเค็ม ปลาจ๋า ฯลฯ ชาวบ้านและพ่อค้าจะเรียกบริเวณดังกล่าวว่า โรงเกลือ”

การเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือจากข้อมูลของฉลอง อาทราทร จะสอดคล้องกับข้อมูลของ เสรี จันทรอินทร์ (2552) ซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจในพื้นที่ตลาดโรงเกลือ และมีกิจการอยู่ในตลาดโรงเกลือด้วย ได้กล่าวว่า “ตลาดโรงเกลือ เป็นตลาดที่มีมาตั้งแต่อดีตซึ่งตรงบริเวณนี้เป็นสถานที่ใช้เกลือเพื่อนำไปขายให้กับชาวกัมพูชานำไปทำปลาเค็ม ต่อมาความจำเป็น ความต้องการใช้เกลือลดน้อยลงประกอบกับเกิดภัยต่อการต่อสู้ภายในประเทศกัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 – 2536 ทำให้ชาวกัมพูชาประสบทุกข์ภัย โดยการก่อตั้งในยุคแรกนั้นการค้าเป็นไปในแนวทางการค้าในระดับท้องถิ่น และตั้งชื่อตามสถานที่ที่ก่อตั้ง”

ส่วนการวิเคราะห์เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของตลาดโรงเกลือ พบว่า ตลาดโรงเกลือมีบทบาทสำคัญในการประตูการค้าแหล่งใหญ่ ระหว่างกรุงเทพฯ กับประเทศกัมพูชาที่มุ่งสู่กรุงเทพมหานคร รวมถึงประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นจุดแข็งของการค้าชายแดน ส่งผลต่ออาชีพ และรายได้ดังนี้

(1) อาชีพ ตลาดโรงเกลือมีชายแดนติดกัมพูชา ทำให้ประชาชนชาวไทย-กัมพูชาไปมาหาสู่กัน เพื่อติดต่อนำเข้าและส่งออกสินค้ากัน เกิดจากการประกอบอาชีพของประชาชนใน

ชุมชน คือ ชาวตลาดโรงเกลือประกอบอาชีพค้าขาย โดยมีเกลือเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนตัวสำคัญ ที่ส่งผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายภายในตลาดโรงเกลือ คือมีการนำสินค้าที่เป็นผลผลิตจากการแลกเปลี่ยนสินค้าต่างๆ มาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันภายในตลาดโรงเกลือหลายลักษณะเช่น การรับสินค้าเพื่อขายส่งและขายปลีก ซึ่งรายได้ที่ได้จากการค้าของตลาดโรงเกลือส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการค้าแบบขายส่ง”

(2) รายได้ ตลาดโรงเกลือเป็นตลาดการค้าที่สร้างรายได้ ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารหลักฐานพบว่า เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 สำนักสารนิเทศร่วมกับศูนย์พัฒนาภาคกลาง ได้เดินทางไปศึกษาและดูงาน “การค้าชายแดนไทย – กัมพูชา” ที่บริเวณชายแดนอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานประกอบการเขียนวารสารเศรษฐกิจและสังคม ด้านชายแดนอรัญประเทศ – ปอยเปต ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โดยอยู่ห่างจากย่านชุมชนในเทศบาลอรัญประเทศไปทางทิศตะวันออกตามแนวทางหลวงหมายเลข 33 ประมาณ 6 กิโลเมตร พบว่า บริเวณนี้มีด่านตรวจคนเข้าเมือง ด่านศุลกากร สถานีตำรวจคลองลึก ตลาดการค้าโรงเกลือ และสะพานมิตรภาพไทย – กัมพูชา ซึ่งเชื่อมชายแดนของทั้ง 2 ประเทศ ด่านตรวจคนเข้าเมืองจะเปิดเวลา 7.30 น. และปิดเวลา 17.00 น. ของทุกวัน

ตลาดโรงเกลือเป็นจุดศูนย์กลางการค้าชายแดน อำเภออรัญประเทศที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ และพื้นที่ใกล้เคียงให้มาเที่ยวและซื้อสินค้ากันมาก ทำให้มีกระแสเงินหมุนเวียนประมาณวันละ 10 ล้านบาท สินค้าส่วนใหญ่เป็น เครื่องอุปโภค – บริโภค เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายใช้แล้ว เครื่องตกแต่งบ้าน สินค้าจากจีนและยุโรปตะวันออก รวมทั้งยังเป็นแหล่งจ้างแรงงานกัมพูชาจำนวนมากอีกด้วย ในแต่ละวันจะมีชาวกัมพูชาเดินทางข้ามด่านเข้ามาทำงานที่ตลาดโรงเกลือ ประมาณ 3,000 – 4,000 คน ส่วนใหญ่เข้ามาค้าขาย รับจ้างและซื้อสินค้าจากฝั่งไทยไปขายที่ฝั่งกัมพูชา ส่วนด่านอรัญประเทศ – ปอยเปต เป็นช่องทางส่งสินค้าออกที่สำคัญของไทย โดยเฉพาะสินค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก แผ่นอิฐซีเมนต์ ผนังกระเบื้องปูพื้น ฯลฯ การขนส่งส่วนใหญ่ใช้รถบรรทุกสิบล้อ / รถพ่วง โดยขนส่งจากแหล่งผลิตหลักในภาคกลางและภาคตะวันออกของไทย ซึ่งแนวโน้มจะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง การสร้างสาธารณูปโภค – สาธารณูปการ ในปอยเปต และรวมไปถึงเวียดนาม

ลักษณะของการเชื่อมโยงตลาดโรงเกลือด้านเศรษฐกิจนั้น ตลาดโรงเกลือเป็นระบบแบบพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีอำนาจเงินกำหนดชนชั้นในกระบวนการซื้อขาย ซึ่งขบวนการดังกล่าวได้แบ่งผู้ประกอบการธุรกิจ 2 ระดับคือนายทุนย่อยและผู้ขายตรง ความสัมพันธ์ของทั้งสองมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือฝ่ายหนึ่งจะมีอำนาจน้อยกว่าอีกฝ่าย โดยฝ่ายที่มีอำนาจน้อยจะพยายามสร้างฐานของตนเองมาเพียงใด ก็ยังด้อยอยู่เช่นเดิม (ฉัตรทิพย์ นาถ

สุภา, 2546) ดังนั้น ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากชุมชนตลาดโรงเกลือจึงเป็นการค้าขายโดยมีเงินเป็นเครื่องมือในการต่อรอง จัดเป็นการใช้จ่ายที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีความพอใจเป็นหลัก

นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว (2554) ได้สรุปไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาเป็นสำคัญ ตั้งแต่การก่อตั้งในยุคเริ่มแรกที่มีการค้าเป็นไปในแนวทางการค้าระดับท้องถิ่น ที่มุ่งค้าขายในวงแคบคือ การค้าขายเกลือของประเทศไทยให้กับชาวกัมพูชาเพื่อนำไปทำปลาเค็ม ทั้งนี้เนื่องจากประเทศกัมพูชามีสินค้านำเข้าประเภทปลาเป็นจำนวนมากจึงจำเป็นต้องใช้เกลือจากประเทศไทยเพื่อการถนอมอาหาร โดยฝั่งไทยมีโกดังสำหรับเก็บเกลือเพื่อส่งขายให้ประเทศกัมพูชา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสินค้าเศรษฐกิจสำคัญคือเกลือ ในยุคต่อมามีการนำสินค้าหลากหลายมากยิ่งขึ้น มาวางขาย เช่น เครื่องทองเหลือง เครื่องเคลือบ เครื่องกระเบื้อง ถ้วยชาม เสื้อผ้า ผ้าม่าน เครื่องใช้ไฟฟ้าจากประเทศรัสเซีย เครื่องจักรสาน ปลาแห้ง เป็นต้น

สรุป ผลจากการศึกษาด้านอาชีพ รายได้ และสภาพทางเศรษฐกิจของตลาดโรงเกลือ ที่มองผ่านการประกอบอาชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระยะเวลาที่ยังคงติดอยู่กับการประกอบอาชีพค้าขาย ต่อมาจึงมีธุรกิจใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายเกิดขึ้นตามมา คือ ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจสินค้าแปรรูป ธุรกิจรถรับ – ส่งนักท่องเที่ยว ธุรกิจการเกษตร ธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง ธุรกิจเครื่องใช้เครื่องทองเหลือง ธุรกิจผ้าม่าน เป็นต้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของตลาดโรงเกลือในระยะต่อมา จึงพบเห็นได้จากการประกอบอาชีพค้าขายสินค้ามือสอง และค้าขายสินค้าชนิดต่างๆ อย่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น ต่างจากอดีตที่เน้นสินค้าจำพวกเกลือที่เป็นสินค้าหลัก

3. การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบๆ มนุษย์ มีทั้งที่ดีและไม่ดี เช่น โรงเรียนสร้างสวนดอกไม้ให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ชุมชนที่มีการทะเลาะวิวาทกันหรือเล่นการพนันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแก่เด็ก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมของตลาดโรงเกลือ จากการศึกษาเอกสารหลักฐาน และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า

ตลาดโรงเกลือมีพื้นที่จำนวน 66 ไร่ 3 งาน 71 ตารางวา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวอำเภออรัญประเทศ ติดแนวชายแดนไทย – กัมพูชา ระหว่างบ้านคลองลึกกับบ้านปอยเปต อำเภอโอบายจโร จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา สภาพที่ดินที่ใช้เป็นตลาดโรงเกลือในปัจจุบันเดิมเป็นที่ดินเอกชนที่เข้าครอบครองทำประโยชน์มาก่อน นายเรียน รัตนธรรม และนายสิงห์ จันทรา ต่อมานายเรียน รัตนธรรมถึงแก่กรรม นายสุรศักดิ์ รัตนธรรม บุตรชายได้เข้าครอบครองทำ

ประโยชน์มาประมาณ 10 ปีเศษ ส่วนนายจ้อย ไม่ทราบนามสกุล ได้ขายที่ดินให้กับนางอยู่ คงนอก ประมาณ 30 ปีเศษ และนายสิงห์ จันทรา ได้ขายที่ดินให้นายปราด หินปรีชา เมื่อนายปราด หินปรีชา ถึงแก่กรรม นายสายหยุด หินปรีชา บุตรชายได้เข้ามาครอบครองทำประโยชน์ต่อบิดา ที่ดินสาม แปลงดังกล่าว เจ้าของเดิมมิได้แจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. 1) ไว้ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 แต่อย่างไร เมื่อ พ.ศ. 2520 ทางกรมเคย ประกาศเป็นเขตดินสำรวจเพื่อออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) ให้กับราษฎรที่ได้ ครอบครองทำประโยชน์อยู่ในที่ดิน แต่ยังไม่ได้มีเอกสารสิทธิในท้องที่รัฐประเศ แต่ที่ดิน บริเวณดังกล่าว เจ้าหน้าที่เดินทางไม่ถึง ซึ่งสาเหตุเนื่องจากบริเวณดังกล่าวทางราชการได้ขึ้น ทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. 2493 เป็นที่สาธารณประโยชน์แปลง “บ้านกิโลสอง” มีเนื้อที่ 25,000 ไร่ และ พิจารณาแก้ไขทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์แล้วไม่เสร็จ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 2554)

ปี พ.ศ. 2534 นายสายหยุด หินปรีชา นางอยู่ คงนอก และนายสุรศักดิ์ รัตนธรรม ผู้ครอบครองที่ดินทั้งสามคนได้แสดงเจตนาขที่ที่ดินเป็นลายลักษณ์อักษร ให้กับองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดย

นายสายหยุด หินปรีชา ยกให้ประมาณ 23 ไร่

นางทองอยู่ คงนอก ยกให้ประมาณ 15 ไร่

นายสุรศักดิ์ รัตนธรรม ยกให้ประมาณ 24 ไร่

ทั้งนี้ผู้ยกให้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในราชการทุกกรณี ตามประสงค์ของทาง ราชการ จังหวัดปราจีนบุรี ได้อนุมัติให้อำเภอรัฐประเศ ออกหนังสือรับประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2534 แต่เนื่องจากที่ดินแปลงดังกล่าวอยู่คาบเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประสานงานและแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วน จังหวัดสระแก้ว (กปร. ส่วนจังหวัด) ว่าที่ดินแปลงที่ขออก น.ส. 3 ก. เนื่องจากองค์การบริหารส่วน จังหวัดปราจีนบุรี ได้ยื่นเรื่องขออก น.ส. 3 ก. ปี พ.ศ. 2534 และต่อมาได้แยกจังหวัดเป็นจังหวัด สระแก้วอีกจังหวัดหนึ่ง ประกอบกับการตรวจสอบที่ดินว่าไม่ใช่ที่สาธารณะมายุติปี 2540 ผู้ว่า ราชการจังหวัดสระแก้ว จึงได้ให้สำนักงานที่ดินได้ตรวจสอบว่าเมื่อองค์ประโยชน์ตลอดมาจนถึง ปัจจุบันหรือไม่ และทำประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้นสำนักงานที่ดินได้อำเภอรัฐประเศ ตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าว ปรากฏว่า ที่ดินบริเวณที่ขออก น.ส. 3 ก. ขององค์การบริหารส่วน จังหวัดฯ ไม่อยู่ในที่ดินสาธารณประโยชน์กิโลสอง เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้รับที่ดิน ดังกล่าวแล้ว ได้ปรับปรุงเป็นที่ปลูกสร้างอาคารร้านค้า แต่การบริหารจัดการร้านค้าอยู่ในความ รับผิดชอบของจังหวัดสระแก้ว โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุง

แก้ไขตลาดโรงเกลือเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการส่งมอบทรัพย์สินและการบริหารจัดการตลาดโรงเกลือให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้วและบริเวณดังกล่าว ไม่เคยมีการสำรวจออกโฉนด หรือหนังสือรับรองทำประโยชน์แต่อย่างใด

กว่าจะได้มาซึ่งที่ดินดังกล่าวล้วนต้องพบกับอุปสรรคหลายประการคือปัญหาการคัดค้านการออกหนังสือรับรองทำประโยชน์ที่ดินตลาดโรงเกลือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 เกิดขึ้นวันที่ 23 กันยายน 2534 นางพัฒนา รัตนธรรม ได้ยื่นคัดค้านโดยอ้างว่าที่ดินออก น.ส. 3 ก. ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเนื้อที่ประมาณ 66-3-71 ไร่ ตนได้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่เป็นเนื้อที่ประมาณ 63 ไร่ และอีกประมาณ 38 ไร่ 2 งาน ตนได้เสียภาษีบำรุงท้องที่มาตลอด ตั้งแต่สมัยบิดา มารดา ประมาณ 40 ปีมาแล้ว (นางพัฒนา รัตนธรรม เป็นภรรยาของนายสุรศักดิ์ รัตนธรรม ซึ่งนายสุรศักดิ์ เป็นบุตรของนายเรียน นางเรียง รัตนธรรม ผู้ครอบครองที่ดินเป็นคนแรก)

ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2534 นางวรรณี หินปรีชา เป็นภรรยาโดยชอบธรรมด้วยกฎหมายของ นายสายหยุด หินปรีชา ได้ยื่นคำร้องคัดค้านการออก น.ส. 3 ก. ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยอ้างว่าตนมิได้ยินยอมที่ดินดังกล่าว

ครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2534 นางอยู่ คงนอก ได้ยื่นคำขอคัดค้านการออก น.ส. 3 ก. แปลงดังกล่าว โดยอ้างว่าตนยังมีข้อตกลงกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีก

เมื่อเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นนายตนา สมานวิวัฒน์ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ได้ดำเนินการตามมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 โดยให้อำเภอทำการสอบสวนเปรียบเทียบ และให้ฝ่ายที่ไม่พอใจไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่ทราบคำสั่ง ผู้โต้แย้งได้ทราบคำสั่งแล้ว นางวรรณี หินปรีชา นางทองอยู่ คงนอก มิได้ฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนด 60 วัน แต่อย่างใด

ในปัจจุบันกรรมสิทธิ์ของที่ดินบริเวณตลาดโรงเกลือ ถือเป็นทรัพย์สินของทางราชการโดยการยกให้ของนายสายหยุด หินปรีชา นางอยู่ คงนอก และนายสุรศักดิ์ รัตนธรรม ถึงแม้ว่า จะมีผู้ยื่นคัดค้านภายหลังอีก 3 ราย แต่ 2 รายแรกไม่ไปทำการฟ้องต่อศาลภายใน 60 วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง ตามมาตราแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน อำเภอรัญประเทศ ขออนุญาตออก น.ส. 3 ก. ซึ่งมีเนื้อที่กว่า 50 ไร่ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2540 แต่เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว (ปราจีนบุรี) ไปได้ครอบครองที่ดินติดต่อกัน ตามมาตรา 59 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 จึงได้หารือไปยังกรมที่ดินเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2542 และกรมที่ดินได้ตอบให้จังหวัดออก น.ส. 3 ก. ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

สระแก้ว (ปราจีนบุรี) ตามหนังสือที่ มท 0719.3/12206 ลงวันที่ 21 เมษายน 2543 และอำเภอได้
ดำเนินการออกเอกสารสิทธิหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) ในองค์การบริหารส่วน
จังหวัดสระแก้ว เลขที่ 5 เล่มที่ 1 ก เลขที่ลำดับ 1 หมายเลข 5536 แผ่นที่ 55 ตำบลป่าไร่ อำเภออรัญ
ประเทศ จังหวัดสระแก้วจำนวน 66 ไร่ 3 งาน 71 ตารางวา ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2543

ตลาดโรงเกลือ ถือเป็นจุดศูนย์กลางการค้าชายแดนอำเภออรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง จนเกิดภาวีสกุลการในยุคที่
การค้าเฟื่องฟูได้มากเป็นอันดับ 2 รองจากท่าเรือคลองเตย ตลาดโรงเกลือมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ที่
บ้านคลองลึก ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ห่างจากตัวอำเภออรัญประเทศไป
ทางทิศตะวันออกประมาณ 6 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 33 ดิษชายแดนไทย – กัมพูชา มีเนื้อที่
66 ไร่ 3 งาน 71 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้วแบบออนไลน์,
2554)

ทิศเหนือ ติดต่อกับคลองพรหมโหด เขตแดนประเทศกัมพูชาและเทศบาล
อำเภออรัญประเทศ

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับคลองพรหมโหด เขตแดนประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลปากห้วย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

สภาพแวดล้อมของตลาด โรงเกลือ ด้านเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ตลาด โรงเกลือ อำเภอ
อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นทำเลที่ตั้งที่เอื้อประโยชน์ทุกด้าน การคมนาคมเข้าสู่ตลาด โรง
เกลือสามารถใช้ได้หลายเส้นทาง มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัด
ใกล้เคียงในภาคกลางและจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก มีถนนเชื่อมโยงไทย – กัมพูชา ตลอดจน
เส้นทางเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 306 เชื่อมสระแก้ว – ปราจีนบุรี – นครนายก – รังสิต
– กรุงเทพฯ

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 304 เชื่อมสระแก้ว – กบินทร์บุรี – ฉะเชิงเทรา –
มีนบุรี – กรุงเทพฯ

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 319 เชื่อมสระแก้ว – กบินทร์บุรี – พนมสารคาม –
สัตหีบ

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 317 เชื่อมสระแก้ว – จันทบุรี – ระยอง

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 304 เชื่อมสระแก้ว – กบินทร์บุรี – ปักธงชัย –
นครราชสีมา

- ทางหลวงหมายเลข 33 และ 348 เชื่อมสระแก้ว – อรัญประเทศ – ละหานทราย – บุรีรัมย์

- ทางหลวงหมายเลข 33 เชื่อมสระแก้ว – อรัญประเทศ – คลองลึก เชื่อมเส้นทางหมายเลข 5 ของกัมพูชา เข้าสู่พระตะบองและกรุงพนมเปญ และเชื่อมทางหลวงหมายเลข 6 ของกัมพูชาไปยังศรีโสภณและเสียมราฐ เข้าสู่นครวัดนครธม

นอกจากนั้นในพื้นที่ใกล้เคียงตลาดโรงเกลือ ยังมีสนามบินกองทัพอากาศ 206 วัฒนานครที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาเป็นสนามบินพาณิชย์เพื่อเป็นเส้นทางบินติดต่อภายในประเทศ ส่วนนครวัด นครธมและกรุงพนมเปญ

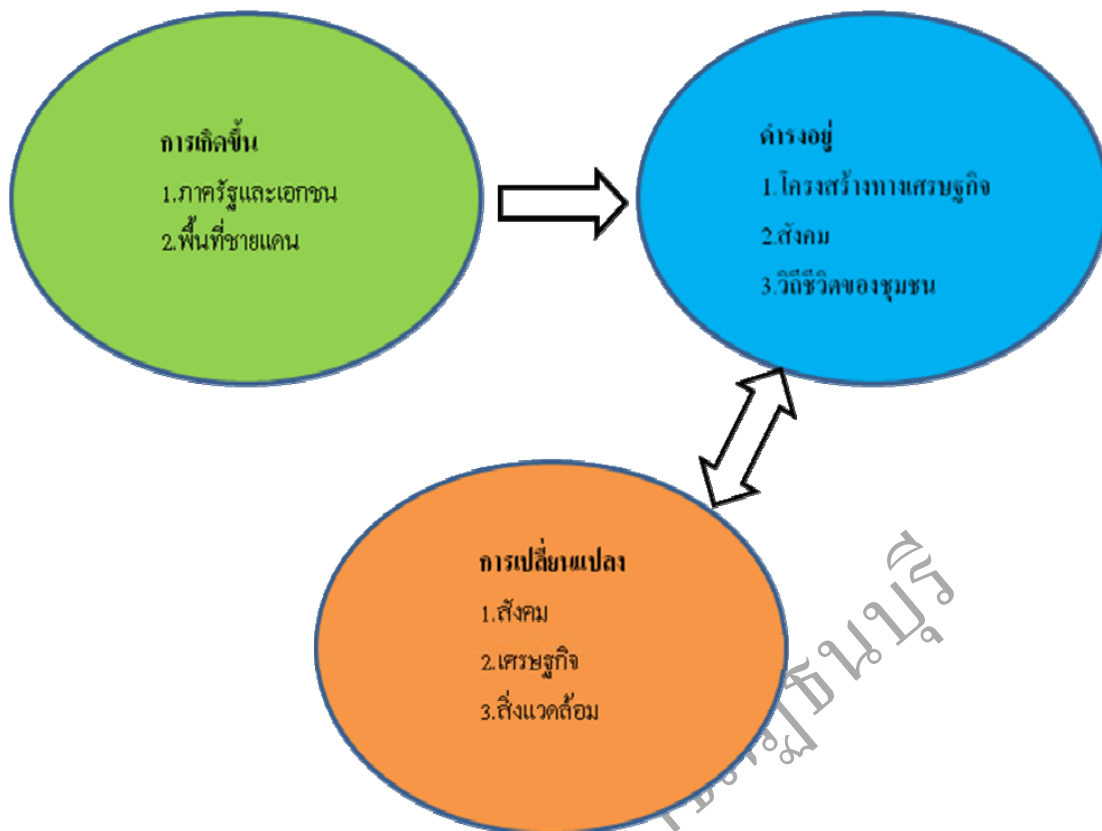
สาวท พันธุ์มาก พยาบาลวิชาชีพชำนาญการในอำเภออรัญประเทศ ให้สัมภาษณ์ว่า สภาพแวดล้อมของตลาดโรงเกลือมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันค่อนข้างมาก คือ จากเดิมที่มีสภาพเป็นทุ่งนา เป็นป่าละเมาะ สลับด้วยจอมปลวก พื้นที่เต็มไปด้วยทุ่งระเบิด ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีอาคารสถานที่มากมาย เกิดขึ้นในบริเวณตลาด ทั้งนี้เพื่อเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยอาศัยแนวทางในการพัฒนาตลาดโรงเกลือ มีการจัดระบบและพัฒนาด้านภูมิทัศน์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดและแต่สภาพแวดล้อมของตลาด โรงเกลือ ซึ่งปัจจุบันถือว่ายังต้องปรับปรุงอีกมากเรื่องความสะดวก โดยเฉพาะตลาดปลา ตลาดผักสด และผลไม้ ที่ยังสกปรกอยู่มาก (สาวท พันธุ์มาก, 2552, 23, พฤษภาคม) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงด้านถนนหนทางและเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ตลาดโรงเกลือก็มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดโรงเกลือและนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

สรุป การเปลี่ยนแปลงของตลาด โรงเกลือเห็นชัดสภาพแวดล้อมจากเดิมที่มีสภาพเป็นทุ่งนา เป็นป่าละเมาะ สลับด้วยจอมปลวก พื้นที่เต็มไปด้วยทุ่งระเบิด ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีอาคารสถานที่มากมาย เกิดขึ้นในบริเวณตลาด ทั้งนี้เพื่อเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยอาศัยแนวทางในการพัฒนาตลาดโรงเกลือ ทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมั่นคง สังคมที่มีหลากหลายเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้ง เมื่อมีคนหลายเชื้อชาติมาอยู่ร่วมกันจึงส่งผลต่อชุมชนในพื้นที่หลายด้านเช่นสถานศึกษาไม่เพียงพอ สาธารณสุขไม่ทั่วถึงความสะดวกของพื้นที่ ความแออัดของการจราจร มีงานชีพ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดระบบต่างๆและพัฒนาด้านภูมิทัศน์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดและแต่สภาพแวดล้อมของตลาดโรงเกลือ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงด้านถนนหนทางและเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ตลาดโรงเกลือก็มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดโรงเกลือและนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

สรุป การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ ประกอบด้วย

- 1) การเกิดขึ้น จุดกำเนิดของตลาด โรงเกลือเกิดขึ้นตามหน้าที่ของทหาร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐผู้ริเริ่มคิด ก่อตั้งเพื่อควบคุมสินค้าหนีภาษีและการลักลอบค้าขายตามแนวชายแดน และที่มาของชื่อตลาดโรงเกลือเกิดจากในอดีตตลาดแห่งนี้ใช้เป็นที่เก็บเกลือเพื่อขายให้ชาวกัมพูชาตามเขตแนวชายแดน
- 2) การดำรงอยู่ของตลาด โรงเกลือดำรงอยู่ภายใต้ความทันสมัยที่พัฒนาขึ้นจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมทันสมัยด้วยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจนเติบโต ตลาดโรงเกลือจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นประตูการค้าแหล่งใหญ่และสังคมมีการพึ่งพาตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน สมานสามัคคีทำให้วิถีชุมชนอยู่ด้วยกันได้โดยไม่มี การขัดแย้ง
- 3) การเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือเห็นชัดสภาพแวดล้อมจากเดิมที่มีสภาพเป็นทุ่งนา เป็นป่าละเมาะ สลับด้วยจอมปลวก พื้นที่เต็มไปด้วยทุ่งระเบิด ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีอาคารสถานที่มากมาย เกิดขึ้นในบริเวณตลาด ทั้งนี้เพื่อเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยอาศัยแนวทางในการพัฒนาตลาดโรงเกลือ ทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมั่นคง สังคมที่มีหลากหลายเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้ง เมื่อมีคนหลายเชื้อชาติมาอยู่ร่วมกันจึงส่งผลต่อชุมชนในพื้นที่หลายด้านเช่นสถานศึกษาไม่เพียงพอ สาธารณสุขไม่ทั่วถึง ความสะอาดของพื้นที่ ความแออัดของการจราจร มิจลาชีพ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดระบบต่างๆและพัฒนาด้านภูมิทัศน์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดและแต่สภาพแวดล้อมของตลาดโรงเกลือ

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงด้านถนนหนทางและเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ตลาด โรงเกลือก็มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความสะดวกสบายและเพิ่มความรวดเร็วในการเดินทางของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดโรงเกลือและนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ภาพที่ 5.1 การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดโรงเกลือ